

OICONIMELE DIN PODIȘUL SECAȘELOR - REFLECTARE A COABITĂRII POPULAȚIEI ROMÂNEȘTI CU CEA GERMANĂ ȘI MAGHIARĂ

*Prof.univ.dr. MIRCEA BUZA,
Institutul de Geografie al Academiei Române, București*

ABSTRACT: *The oikonyms (human settlements) from Secaș-table land reflection of the cohabitation of the Romanian population with the German and Hungarian population. The study-region includes the Secaș-table land in the middle of Transylvania, that extend over 50 km in length and have a maximum width of 40 km, extending around 1100 km². From an administrative viewpoint these region falls exclusively into the Alba county. Without detailing out historical aspects, it should be recalled that Transylvania, a province inhabited by Romanians, was conquered by the Hungarian kings (10th and 11th cc), who proceeded to administering it according to the feudal system of the West. So in mid-12th century, they brought in Saxon colonists who were given a series of privilages on the so-called Fondus regius (the Royal Domain). As a result of this cohabitation, the Secaș-table land are rich in toponyms, including 63 oikonyms (human settlements), from this 32% are the Romanian origin, 23% are Hungarian origin and 8% the German origin.*

Key-words: *toponymy, environment, hystorical events, linguistic origin, Secaș-table land.*

Aspecte generale

În anul 2012 s-au împlinit 110 ani de la nașterea profesorului Ion Conea, fondatorul toponimiei geografice românești. În memoria acestui eveniment aniversar doresc să dedic acest articol ilustrului nostru înaintaș, ca un modest omagiu pentru întreaga sa activitate. Prof. Conea a arătat în mai multe rânduri că fiecare regiune din România are un specific toponimic aparte, determinat de condițiile naturale și istorice, realizând lucrări de anvergură dedicate toponimiei Țării Loviștei, Țării Vrancei, Țării Hațegului, Văii Dunării Românești, ultima publicată împreună cu dr. Lucian Badea.

Podișul Secașelor, cu o suprafață de cca. 1100 km², este cuprins între râurile Târnavă Mare și Târnavă la nord, Mureșul la vest, Visa la est și Secașul Mare la sud. În cuprinsul lui se întâlnește o bogată toponimie, ce cuprinde 63 de oiconime, precum și numeroase oronime, hidronime și hileonime.

Ca urmare a importanței pe care o prezintă așezările umane și a faptului că oiconimele au o serie de particularități specifice, consider că este indicat să fie analizate cu prioritate oiconimele, deoarece o serie de denumiri sunt de origine străină, datorită condițiilor istorice și sociale din evul mediu petrecute pe teritoriul Transilvaniei.

Este cunoscut faptul că în secolele X și XI regi unguri cuceresc Transilvania locuită de români, căutând să o administreze după sistemul feudalității de factură apuseană. Una din consecințele directe ale acestor cuceriri a fost iobăgirea populației românești, impunerea limbii maghiare ca limbă oficială și a limbii latine în documentele cancelariei maghiare, astfel că primele mențiuni documentare apar în aceste două limbi. Totodată regii unguri aduc aici în secolele XIII și XIV coloniști germani, numiți generic sași, după una din regiunile lor de origine Saxonia Inferioară, cărora li se acordă o serie de privilegii, așezați pe așa-numitul Fondus regius (Domeniul regal).

Fig. 1. Oiconimele din Podișul Secașelor

Datorită acestor condiții istorice structura națională a așezărilor umane a avut un caracter mozaicat, existând o conviețuire pașnică între populația românească și cea germană și maghiară, reflectată fidel și în toponime. Trebuie arătat, totuși, faptul că administrația maghiară, cu sediul la Alba-Iulia, a tradus unele denumiri românești și germane sau chiar le-a schimbat radical, dând de multe ori nume maghiare localităților în care nu a existat decât populație românească sau germană, în Podișul Secașelor neexistând decât câteva sate locuite și de maghiari. Un exemplu este satul Mănărade, situat la sud-est de Blaj, locuită în evul mediu de coloniști germani, care l-au numit *Donnensmarkt* "Târgul de joi", schimbat cu denumirea maghiară *Monyoró* "Locul cu aluni", de la care a derivat numele românesc Mănărade. Acest lucru se întâlnește și în alte regiuni din Europa și a fost formulat ca un principiu unanim acceptat în toponimie, de lingvistul elvețian Mayer-Lübke (1901, p.203), care spune în felul următor: "Într-o regiune

oarecare, unde se știe că peste populația băștinașă a venit și s-a stabilit cândva o populație cuceritoare, numele de localități provin aproape întotdeauna din limba acestora din urmă (cea cuceritoare), în timp ce numele geografice de pe întinsul moșiei fiecărei localități își au originea în limba populației cucerite".

Datorită condițiilor geografice favorabile această regiune a fost populată din cele mai vechi timpuri, aici descoperindu-se vestigii din neolitic, epocile bronzului și a fierului (La Thène), daco-romană, precum și feudală timpurie. De asemenea, o serie de toponime românești din fondul lexical dacic și latin atestă existența aici a unei numeroase populații românești, iar cele de origine slavă prezenta unor grupuri de slavi veniți în secolele VII și VIII, care s-au contopit cu autohtonii și au fost asimilați complet până în secolele IX-X (Istoria Românilor, I, II).

În vederea unei mai bune sistematizări a oiconimelor din Podișul Secașelor am adoptat clasificarea întocmită de prof. I. Conea (1960, p. 71-72), care a distins 7

categorii mari, care se referă la o serie de elemente geografice, istorice și sociale. Acestea au, la rândul lor, mai multe subcategorii, date de origine lingvistică, respectiv etimologia, astfel că această clasificare poate oferi o imagine completă a structurii toponimiei unei regiuni.

1. Oiconime care arată forma și unele particularități ale reliefului:

- 1.1. De origine română: *Capu Dealului, Deleni-Obârșie, Dealul Doștatului, Gorgan, Roșia de Secaș*.
- 1.2. De origine slavă: *Obreja* "Culme stearpă pe un deal", *Daia Română* "Loc îndepărtat".
- 1.3. De origine germană: *Doștat* "Loc uscat", *Soroștin* "Dealul pietros".

2. Oiconime care se referă la apele curgătoare sau stătătoare în apropierea cărora s-au format:

- 2.1. De origine română: *Izvoarele, Tău*.
- 2.2. De origine maghiară: *Cut* "Fântâna", *Cergău Mare, Cergău Mic* "Pârâul care murmură", *Secășel* "Loc mocirlos, mlăștinos", *Șeica Mare, Șeica Mică* "Sărata, Locul sărat", *Șeușa* "Pârâul sărat".
- 2.3. De origine germană: *Spring* "Izvorul".

3. Oiconime care au luat naștere în legătură cu vegetația:

- 3.1. De origine română: *Carpen, Carpenii de Sus, Boz, Dumbrava*.
- 3.2. De origine slavă: *Topârcea* "Cioturi de copaci", *Veza*, "Teiul alb".
- 3.2. De origine germană: *Ghirbom* "Pârul, Locul cu peri".
- 3.3. De origine maghiară: *Alămor* "Locul cu meri", *Hașag* "Pădurea cu tei", *Hăpria* "Copacul", *Măghierat, Mănărade* "Locul cu aluni", *Loamneș* "Locul tămâios".

4. Oiconime care se referă la elemente de faună:

- 4.1. De origine română: *Broșteni, Lupu*.

4.2. De origine maghiară: *Cenade* "Mânzul", *Ludoș* "Locul cu găște".

4.3. De origine slavă: *Tiur* "Satul taurului".

5. Oiconime care evocă mărturii istorice sau de viață socială:

5.1. De origine română: *Drâmbar* "Cântăreț din drâmbă", *Colibi, Ohaba* "Sat scutit de dări de domnitor", *Presacă* "Împrejmuire formată din copaci în vederea apărării de atacuri", *Straja* "Loc de observație", *Sângătin* "Sfântul Augustin".

5.2. De origine maghiară: *Oarda* "Cetuțuia", *Teleac* "Lot cu pământ, parcelă".

5.3. De origine germană: *Vingard* "Via, podgoria", *Țapu* <Abtsdorf=adaptare fonetică românească a denumirii Abtsdorf "sat supus abatelui (starețului) mănăstirii Cârța", pronunțat Aþtdorf>Țap>Țapu.

6. Oiconime care se referă la nume de popoare:

6.1. De origine română: *Armeni, Bogatu Român, Daia Română, Ungurei*.

6.2. De origine maghiară: *Spătac* "Pârâul Sașilor".

7. Oiconime cu originea în antroponime, care provin de la numele unui fost proprietar sau al unei femei mai renumite din satul respectiv:

7.1. De origine română: *Flitești, Dumitra, Mândra, Pânca, Sădinca*.

7.2. De origine slavă: *Drașov*.

7.3. De origine maghiară: *Ciugud, Mihalt* "Traducerea numelui românesc Mihai sau Mihăilă", *Totoi, Păuca*.

7.4. De origine germană: *Berghin* <Besrowin, *Henig* <Henning.

În concluzie, oiconimele din Podișul Secașelor, create în decursul secolelor, atât spontan de cele trei etnii - români, maghiari și germani, cât și impuse de administrația

maghiară, cuprind 32 de denumiri de origine română, 23 de denumiri de origine maghiară și 8 de origine germană, reflectând în final conviețuirea acestora până în zilele noastre.

BIBLIOGRAFIE

1. BOLOCAN, GH. (1975), *Stratificare în toponimie, Limba română*, 14, București.
2. BUZA, M. (2002), *Toponimie geografică românescă*, Edit. Univ. „Lucian Blaga”, Sibiu.
3. BUZA, M. (2002), *Toponimia națională (autohtonă) și toponimia străină*, Revista geografică, Serie nouă, VIII, Edit. Ars Docendi, București.
4. BUZA, M., MĂRCULE, I. (2010), *Toponimia Văii Târnavei și afluenților ei între Blaj și Mihalț*, Comunicări Științifice, IX, Edit. Sfântul Ierarh Nicolae, Mediaș.
5. BUZA, M., STROIA, M. (1985), *Blaj. Mic îndreptar turistic*, Edit. Sport-Turism, București.
6. CONEA, I. (1960), *Toponimia. Aspectele ei geografice, Monografia geografică a R. P. Române, I, Geografia fizică*, Edit. Academiei Române, București.
7. FRĂȚILĂ, V. (1999), *Toponimie slavă în Valea Târnavelor*, Studii lingvistice, Edit. Excelsior, Timișoara.
8. FRĂȚILĂ, V. (2002), *Toponimia văii inferioare a Târnavelor. Studii de toponimie și dialectologie*, Edit. Excelsior Art, Timișoara.
9. IORDAN, I. (1963), *Toponimia românească*, Edit. Academiei, București.
10. JANITSEK, E. (1969), *O clasificare în microtoponimie: nume topice românești de origine maghiară*, Studii și materiale de onomastică, Inst. de Lingvistică, Filiala Cluj, Edit. Academiei Române, București.
11. KISCH, G. (1929), *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, Palaestra, 165, Leipzig.
12. MEYER-LÜBKE, W. (1901), *Einführung in das Studium der Romanischen Sprachen*, Ed. 1-a, Heidelberg.
13. RUSSU, I., I. (1981), *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dac și componenta latino-romantică*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București.
14. SCHEINER, W. (1926), *Die Ortsnamen im mittlern Teile des südlichen Siebenbürgens*, Balkan-Archiv, II, Leipzig.
15. SUCIU, C. (1967), *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, I, II, Edit. Academiei, București. *** (1913-1998), *Dicționarul limbii române (DLR)*, Librăriile
16. SOCEC, Tipografia „Universul”, Edit. Academiei Române, București.
17. *** (1969), *Istoria limbii române (ILR)*, Edit. Academiei R.S. România, București.
18. *** (1998), *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Ediția a II-a, Coord. I. Coteanu, Luiza Seche, M. Seche Edit. Univers enciclopedic, București.
19. *** (2001), *Istoria Românilor*, I, Moștenirea timpurilor îndepărtate, Coord. M. Petrescu-Dâmbovița, Al. Vulpe, Edit. Enciclopedică, București.
20. *** (2001), *Istoria Românilor*, II, Daco-romani, romanici, alogeni, Coord. D. Protase, Al. Suceveanu, Edit. Enciclopedică, București.
21. *** (2001), *Istoria Românilor*, III, Genezele românești, Edit. Enciclopedică, București.
22. *** (2008, 2009), *Dicționarul geografic al României*, I, II, Coord. M. Buza, L. Badea, Ș. Dragomirescu, Edit. Academiei Române, București.